

بررسی نقش دینداری نوجوانان (۱۹-۱۲ ساله) در میزان هم‌نوایی آنان با هنجارهای اجتماعی در شهر آذرشهر^۱

* دکتر صمد عابدینی

** زینب شهری مجارشین

کد مقاله: ۸۸۱۰۲۰۰۱

چکیده

موضوع تحقیق حاضر بررسی نقش دینداری نوجوانان در میزان هم‌نوایی آنان با هنجارهای اجتماعی می‌باشد. مسأله‌ای که مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته این است که آیا میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی در میان نوجوانان دختر و پسر (۱۲-۱۹ ساله) با توجه به متغیر پیش بین دینداری دارای تغییرات خاصی است یا نه؟

به عبارتی آیا بین دینداری و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی در میان نوجوانان دختر و پسر (۱۲-۱۹ ساله) رابطه‌ای وجود دارد؟ جامعه‌ی آماری در این تحقیق تمامی نوجوانان دختر و پسر (۱۲-۱۹ ساله) شهر آذرشهر است که تعداد کل آنها ۹۰۸۳ نفر بوده است و از این تعداد طبق فرمول کوکران، نمونه آماری به تعداد ۳۷۰ نفر از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب گردید. روش مورد استفاده در این تحقیق از نوع پیمایشی بوده و جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات با استفاده از تکنیک پرسشنامه‌ای گردآوری شده است.

در آزمون فرضیه‌ها از آزمون‌های آماری t پی‌رسون، T -test F -test و رگرسیون استفاده شده است. بر اساس یافته‌های تحقیق از میان شاخص‌های اساسی متغیر پیش‌بین دینداری یعنی اعتقادات، عبادات و تشریح (انجام تکالیف فردی و جمعی) با هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه مستقیم و مثبتی داشتند. همچنین بین متغیر جنسیت با میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی تفاوت معنی‌داری دیده می‌شود به طوری که در بین نوجوانان دختر میزان هم‌نوایی بیشتر از پسران است. و نیز بین متغیر رشته‌ی تحصیلی و پایه‌ی تحصیلی با میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی تفاوت معنی‌داری به دست آمد. بطوری که بین پایه‌ها و رشته‌های متفاوت تحصیلی میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی متفاوت می‌باشد. بین متغیر پایگاه اجتماعی نیز و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی تفاوت معنی‌داری بدست آمد. در نتیجه تحلیل رگرسیونی نیز بعد عملی دینداری یعنی تشریح بیشترین تأثیر را در هم‌نوایی نوجوانان داشته است.

واژگان کلیدی: هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی، دینداری (اعتقادات، عبادات، تشریح)، شناخت دینی.

۱- مقاله‌ی حاضر برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی تحت عنوان «بررسی نقش دینداری نوجوانان ۱۲-۱۹ ساله در میزان هم‌نوایی آنان با هنجارهای اجتماعی در شهر آذرشهر» در سال ۱۳۸۸ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز تدوین و ارائه گردیده است.

* استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال.

E-mail: phab_un@yahoo.com

** دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه تبریز.

مقدمه

زندگی اجتماعی انسان تحت حاکمیت و تفوق قواعد یا هنجارهای اجتماعی است. هنجارها و مقررات اجتماعی، عنصر تنظیم‌کننده‌ی روابط انسانی و معیار ضروری برای شکل‌گیری تعاملات بشری است. این قواعد و هنجارها در قالب بایدها و نبایدها، رفتارهای متناسب با اجتماع را به اعضا معرفی می‌کند و بر مبنای آن، از اعضا توقع کنش و اعمال هم‌نوا و بهنجار را دارد. هنجارهایی که ما در تعاملات روزانه از آنها تبعیت می‌کنیم به زندگی اجتماعی مان خصلتی منظم و قابل پیش‌بینی می‌بخشد.

هنجار یکی از مفاهیم مرکزی و هسته‌ای جامعه‌شناسی است و در کلیه شؤون زندگی انسان وجود دارند. هنجارها به اندازه‌ای زیاد است که حتی یک دانشمند جامعه‌شناس متبحر نیز به همه آنها اشراف ندارد. وقتی ما یک دوست یا آشنا را ملاقات می‌کنیم، به او سلام می‌دهیم، با او دست می‌دهیم و گاه روبوسی می‌کنیم و ... تمام این قواعد و ضوابط رفتاری، هنجار است. شیوه‌ی سلام کردن، تعارف و احترام، غذاخوردن، لباس پوشیدن و ... در مجموع هر بخش از رفتارهای انسان که به طور مستقیم یا غیرمستقیم به دیگر انسان‌ها مربوط می‌شود مبتنی بر «هنجار» است (رفیع‌پور، ۱۳۷۷، ص ۱۷۹). با توجه به ویژگی اجتماعی بودن انسان که نیازمند تعامل با افراد محیط خود می‌باشد. نوع آداب و رسوم عقاید، فرهنگ و مذهب از مهمترین ابعاد رشد انسانی، و از مؤلفه‌هایی است که در شکل‌گیری شخصیت متوازن و بهنجار و زمینه‌های برخورد سالم با افراد جامعه و توانمندی‌های سازگاری اجتماعی همبستگی دارد. از این رو بررسی و پرداختن به متغیرهایی که در این فرایند تاثیرگذارند؛ شایان توجه و دقت است. در زندگی فردی نیز هنجارها وجود دارد (طرز عبادت فردی، طرز غذا خوردن فردی و ...). هنجار یک نوع قاعده، شیوه رفتار اجتماعی در فعالیت‌های مشترک و کنش‌های متقابل و همچنین در زندگی فردی است. هنجار واژه‌ی معادلی است که برای کلمه نرم^۱ به کار برده می‌شود. هنجار از زبان لاتین و یونانی و به معنی «مقیاس» است، به این مفهوم که هر جزئی بخواهد در یک شبکه کلی‌تر قرار بگیرد، باید با آن شبکه هماهنگ و مقیاسش با آن متناسب باشد (رفیع‌پور، ۱۳۸۷، ص ۱۸۰). برای نمونه هنگامی که بخواهیم در محیطی کار کنیم، مجموعه‌ای از قواعد از نوع لباس پوشیدن تا طرز کار کردن و صحبت کردن و ... رعایت می‌شود؛ همچنان‌که هنگامی

می‌خواهیم در یک ارکستراسازی را بنوازیم، باید نت‌ها و آلات موسیقی کاملاً رعایت شود و گرنه آهنگی ناخوشایند به گوش خواهد رسید. اگر بخواهیم وارد دانشگاه یا یک مدرسه یا حوزه شویم، باید قاعده‌های رفتاری را دقیقاً رعایت کنیم. اگر بخواهیم کتابی بنویسیم یا کلاسی را اداره کنیم، باید قواعدی را رعایت کنیم. اگر در نماز جماعت یکی برعکس بقیه بایستد، از او پذیرفته نمی‌شود، زیرا نظم فعالیت مشترک به هم می‌خورد. همچنین اگر به هنگام طواف خانه خدا به عقب برگردیم و مسیر معکوس را طی کنیم، موجب بی‌نظمی و آشفتگی می‌شویم.

بیان مسأله

هنجارهای اجتماعی به الگوهای پذیرفته شده فرهنگی رفتار و کردار در هر جامعه‌ای گفته می‌شود. هنجارها در هر جامعه‌ای قواعد رفتاری مناسب در محدوده معینی زمینه‌های اجتماعی را مشخص می‌کنند. هنجارها یا نوع معینی از رفتار را تجویز کرده و یا آن را ممنوع می‌کنند. همه گروه‌های انسانی از انواع معینی از هنجارها با توجه به فرهنگ خاص خود پیروی می‌کنند، که همیشه بوسیله نوعی ضمانت اجرایی از عدم تأیید گرفته تا مجازات فیزیکی، پشتیبانی می‌شود. خارج شدن از هنجارهای اجتماعی نوعی انحراف تلقی شده و فرد یا گروه مورد نظر برچسب انحراف می‌خورد.

هم‌نوایی تغییر رفتار یا افکار فرد بر اثر فشار مستقیم اجتماعی است که فرد در آن زندگی می‌کند. افراد در بسیاری از موقعیت‌های اجتماعی، آگاهانه یا ناخود آگاه، رفتار و افکار خود را با هنجارها و نگرش‌های اکثریت جامعه هماهنگ می‌نمایند. علاوه بر مشاهدات روزمره، مطالعات تجربی متعددی پدیده هم‌نوایی و تأثیر شگرف آن بر رفتار و نگرش افراد را مورد بررسی و تأیید قرار داده است. معمولاً هم‌نوایی فرد با جمع، برای گریز از پیامدهای منفی یا کسب نتایج مثبت (مادی یا حیثیتی و روانی) صورت می‌گیرد. اینکه چه رفتارها و گفتارهایی در سطح جامعه بصورت هنجار و فرهنگ غالب در می‌آید و چه رفتارها و افکاری نامعقول و غیرعادی تلقی می‌شوند؛ تأثیر بسزایی در شکل‌گیری رفتارهای اجتماعی افراد دارد.

تالکوت پارسونز به هم‌نوایی کنش اجتماعی در چهارچوب نظام هنجارها و ارزش‌های اجتماعی تأکید دارد. او بیان می‌کند: کنش اجتماعی در قالب هنجارها و ارزش‌های اجتماعی سازمان گرفته و هنجارهای اجتماعی کنش فرد را در جهت هم‌نوایی نهایی با نظام ارزش‌های اجتماعی سوق می‌دهد. پارسونز تحت عنوان «منزلت واقعی ارزش‌ها در تئوری اجتماعی» گویای این واقعیت است که هنجارهای اجتماعی چگونگی کنش فرد را شکل داده و رهبری می‌کنند.

شواهد تجربی متعددی رابطه دو متغیر دینداری و هنجارهای اجتماعی را مورد بررسی قرار داده است، می‌توان به نتایج حاصل از بررسی‌های میدانی هوشنگ ناییبی و محمدجواد زاهدی نقش دینداری را در کاهش انحرافات اجتماعی از جمله بزهکاری که نوعی ناهنجاری محسوب می‌شود بررسی می‌کند و همچنین به نقش دینداری در جامعه‌پذیری جوانان که توسط آزادارمکی انجام گرفته اشاره نمود.

با توجه به اینکه جامعه‌ی ایران جامعه‌ای با ارزشهای دینی می‌باشد. بدیهی است که هنجارهای اجتماعی رسمی و غیررسمی در آن تحت تأثیر فرهنگ دینی و مذهبی و در ارتباط شدید با آن است. و هم‌نوایی با هنجارهای جامعه از مسائل بسیار مهمی است که در انسجام بخشی، نظم‌پذیری و رشد و توسعه نقش اساسی دارد. و چون مسأله نظم‌پذیری بیشتر در گروه سنی نوجوانان مطرح می‌باشد و با توجه به اینکه نوجوانان شهرستان آذرشهر نسبت به نوجوانان سایر شهرستانهای اطراف خود از لحاظ برخی شاخص‌های دینداری و نظم‌پذیری و رعایت هنجارها در سطح شاخصی قرار دارد. لذا مطالعه‌ی موردی با توجه به ابعاد اصلی دینداری و تأثیرشان در میزان هم‌نوایی اجتماعی آنان مسأله مهمی است که نیاز به بررسی و کاوش دقیق دارد. با توجه به شاخص‌های اساسی دینداری، سؤال اساسی در این تحقیق پرداختن به جایگاه و نقش هر کدام از این شاخص‌ها و متغیرهای اساسی آن (اخلاق، عبادات، اعتقادات و...) در میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی در میان نوجوانان پسر و دختر آذرشهر می‌باشد.

بطور واضح و دقیق به این سؤال اساسی می‌پردازیم که با توجه به شاخص‌های اساسی دینداری از لحاظ بعد شناختی و رفتاری و مؤلفه‌های آن در میان گروه نوجوانان؛ تا چه میزان آنها خود را در هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی ملزم می‌دانند؟ و کدامیک از

شاخص‌های اساسی دینداری بیشترین نقش را در هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی ایفا می‌کنند؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

در تمام جوامع بشری طیف نامحدود امکانات موجود در هر بخش از زندگی، از اشکال مختلف سلام و تعارف کردن گرفته تا انواع متفاوت لباس پوشیدن، فرهنگ را می‌سازد. راه‌های گوناگونی وجود دارد که مردم مثلاً از نظر شکل لباس در جامعه ظاهر شوند: پوشیدن کت و شلوار معمولی، اورکت سربازی و شلوار خاکی، شلوار جین و پیراهن آستین کوتاه، کفش‌های مختلف، لباس‌های تنگ یا گشاد، لباس‌های نازک یا ضخیم، لباس‌های معمولی و غیره؛ اما هر جامعه‌ای بعضی از این لباس‌ها را پذیرفته و بقیه را طرد کرده یا حداقل نسبت به کسانی که انواع نامقبول را می‌پوشند به طریقی واکنش نشان می‌دهد. معیار داوری در مورد رفتار صحیح یا هنجار، هنجارهای اجتماعی^۲ یعنی مقررات رسمی یا غیررسمی تعیین‌کننده‌ی رفتار در یک وضعیت مشخص‌اند. این مقررات آن چنان پذیرفته و درونی شده است که به ندرت متوجه وجود آن‌ها می‌شویم، مگر آن‌که توسط شخص یا گروهی شکسته باشد. انحراف از هنجارهای اجتماعی به طور طبیعی مجازات‌هایی را به دنبال خواهد داشت. مجازات قانون‌شکنان بر اساس اهمیتی که جامعه برای هنجار شکسته شده قائل بوده است تعیین می‌گردد و شامل طیف گسترده‌ای از درهم کشیدن چهره در مقابل شخصی خاطی تا اعدام قانون‌شکنان است (رنجیع پور، ص ۱۵، ۱۳۷۸).

سازگاری و هم‌نوایی با هم‌نوعان و انسان‌های پیرامون، در زندگی درهم تنیده و چند سطحی امروزی به ویژه در جامعه دارای تعدد قومی و تنوع مذهبی یک امر حیاتی و اهمیت‌دار است. رسیدن به یک جامعه‌ی سالم و عاری از انواع آسیب‌های و انحرافات اجتماعی و خشونت، بدون شناخت وظایف خویشتن و رعایت حقوق متقابل و احترام به هنجارها و ارزش‌ها امکان‌پذیر نیست؛ زیرا نابهنجاری‌ها، خشونت‌ها و نادیده گرفتن حقوق دیگران؛ ناشی از عدم رشد یافتگی کامل اجتماعی افراد است. در این میان بررسی دینداری به عنوان عاملی که در هم‌نوایی با قوانین و رعایت آداب و رسوم اجتماعی نقش بسزایی دارد؛ حائز اهمیت است. زندگی اجتماعی انسان تحت حاکمیت و تفوق قواعد یا

هنجارهای اجتماعی است. هنجارها و مقررات اجتماعی، عنصر تنظیم‌کننده روابط انسانی و معیار ضروری برای شکل‌گیری تعاملات بشری است.

این قواعد و هنجارها در قالب باید و نبایدها، رفتارهای متناسب با اجتماع را به اعضا معرفی می‌کند و بر مبنای آن، از اعضا توقع کنش و اعمال هم‌نوا و بهنجار را دارد. هنجارهایی که ما در تعاملات روزانه از آنها تبعیت می‌کنیم به زندگی اجتماعی‌مان خصلتی منظم و قابل پیش‌بینی می‌بخشد. علوم اجتماعی خاصه جامعه‌شناسی نیز با تأمل در رفتارهای روزمره افراد جامعه، درصدد است نشان دهد که نظم اجتماعی چگونه ایجاد می‌شود و مورد توافق همگان قرار می‌گیرد در نهایت خصیصه‌ای قابل پیش‌بینی به خود می‌گیرد. گاهی اوقات در جامعه، افراد یا گروه‌ها نه تنها با انتظارات و خواسته‌های اجتماعی هم‌نوا نمی‌شوند، بلکه از هنجارها و مقررات اجتماعی سرپیچی می‌کنند. این عمل نوعی کجروی است که به معنای نقض الگوها، هنجارهای رفتاری عموماً پذیرفته شده در جامعه است. کجروی در اشکال مختلف ظهور می‌کند، از جمله مظاهر آن خشونت و پرخاشگری در سطح اجتماع است که خود به صورت فردی و یا جمعی بروز می‌کند. کجروی جمعی، فعالیت‌های گروه‌های کوچک بزهکار، خرده فرهنگ‌های کجرو تا رفتارهای نظم‌شکنانه ناشی از حرکات جماعتی را در بر گرفته و در عرصه‌های مختلف جامعه رخ می‌دهد.

یکی از کارکردهای مهم «هنجار» تنظیم روابط اجتماعی و ایجاد نظم اجتماعی است. به همین علت دارند ورف و برخی دیگر از دانشمندان از اصطلاح «گرامر اجتماعی» استفاده می‌کنند. اگر انسانها در هنگام نواختن در یک ارکستر، هنگام عبادت در یک کلیسا، در موقع طواف، در هنگام ازدواج، در صف اتوبوس، در ترافیک شهر تهران... قواعد دستورالعمل‌ها و هنجارها را رعایت نکنند، روابط اجتماعی و کنش‌های متقابل دچار اختلال می‌شود و نظم اجتماعی به هم می‌خورد و در بدترین وضع، جامعه به بیماری «فلج اجتماعی» دچار می‌شود (رفیع پور، ۱۳۷۸، ص ۱۵).

درباره‌ی تحدید واژه‌ی هنجار نیز می‌توان بیان کرد که هنجارها باعث تنظیم روابط اجتماعی می‌شود و از آن طریق نظم اجتماعی را بوجود می‌آورد.

از آنجا که زندگی اجتماعی در انسانها در مقایسه با زندگی اکثر حیوانات بسیار پیچیده‌تر است، لذا نظم اجتماعی برای این پیچیدگی یک عامل حیاتی است. از اینجا مشخص می‌شود که هنجارها برای زندگی جمعی و نظم اجتماعی الزامی است و اگر در شبکه وسیع روابط اجتماعی، هنجارها رعایت نشود زندگی اجتماعی مختل و جامعه عملاً فلج می‌شود. در آن صورت روابط اجتماعی که هدفش بهتر ارضا شدن نیازها است بطور معکوس تأثیر می‌گذارد و هر جا که انسان وارد شبکه‌ی روابط اجتماعی شود باید انتظار داشته باشد که این روابط در واقع مانع دستیابی او به هدفش خواهند شد (رفعی‌پور، ۱۳۷۸، ص ۱۶).

پیشینه‌ی تحقیق

پیرامون دینداری و هنجارهای اجتماعی تحقیقات؛ پایان‌نامه‌ها؛ و مقالات متعدد نگاشته شده است. هر چند موضوع‌های مورد بررسی در آنها دقیقاً با موضوع این تحقیق مطابقت ندارد. ولی برای هر کدام از متغیرهای پیش‌بین و این تحقیق یعنی دینداری؛ هم‌نوایی یا ناهم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی بطور جداگانه مقالات و پایان‌نامه‌هایی وجود داشت که به نتایج برخی از آنها اشاره می‌گردد:

پایان‌نامه‌ای با عنوان « نقش دینداری در ممانعت از بزهکاری جوانان شهر تهران » توسط هوشنگ ناییبی و محمدجواد زاهدی در سال ۱۳۸۰ انجام گرفته است. این پژوهش به منظور تعیین نقش دینداری در ممانعت از بزهکاری (سرقت) جوانان شهر تهران با استناد به دیدگاه‌های دینداری و پیوند اجتماعی سعی در ارائه‌ی تحلیل جامعه‌شناختی از دینداری به منزله راهکاری برای مقابله با معضل بزهکاری جوانان دارد. در این تحقیق که از روش پیمایشی و از نوع علی _ مقایسه‌ای پس از وقوع استفاده شده و به لحاظ زمان مقطعی و به لحاظ معیار ژرفایی از نوع پنهانگر بوده و داده‌ها از طریق پرسشنامه گردآوری شده است.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد تفاوت معنی‌داری بین ابعاد دینداری و میزان بزهکاری در بین دو گروه جوانان عادی (غیر بزهکار) و زندانی (بزهکار) در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد. یافته‌های نظری پژوهش نشان داد که گرچه می‌توان رابطه جداگانه و مستقیم

هر یک از متغیرهای مستقل (ابعاد دینداری) با متغیر وابسته (میزان بزهکاری) را بر اساس نظریه‌های دینداری و پیوند اجتماعی تبیین کرد. اما نتایج حاصل از تحلیل چند متغیری بیانگر آن است که تنها، بعد پیامدی دینداری تأثیر مستقیم بر بزهکاری داشته و بیشترین سهم را در تبیین ممانعت از بزهکاری جوانان به خود اختصاص داده است (نایی و دیگری، ۱۳۸۵).

پایان نامه با عنوان «بررسی فرآیند جامعه‌پذیری دینی جوانان» توسط تقی آزاد ارمکی در دانشگاه تهران سال ۱۳۸۰ انجام گرفته است. این پژوهش در بحث از فرآیند جامعه‌پذیری دینی جوانان، بدنبال این مسأله است که وضعیت دینداری و مذهبی شدن جوانان دانشجو چگونه است؟ و این فرآیند مذهبی شدن از طریق چه عوامل و مکانیسمی صورت می‌گیرد و سهم هر یک از این عوامل و مؤلفه‌های اجتماعی کننده دینی چگونه است. هدف کلی این تحقیق بررسی فرآیند و تبیین عوامل اجتماعی مؤثر بر وضعیت و ابعاد دینداری در میان دانشجویان دانشگاه تهران می‌باشد هدف‌های فرعی دیگر تحقیق عبارت است از: ۱- بررسی وضعیت و ابعاد دینداری و دین‌ورزی دانشجویان ۲- بررسی و نحوه فرآیند جامعه‌پذیری دینی دانشجویان و عوامل اجتماعی کننده دینی. این پژوهش در میان کلیه دختران و پسران دانشجوی دوره‌ی روزانه مقطع کارشناسی دانشگاه تهران به روش پیمایشی انجام شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در بررسی عوامل مؤثر بر مذهبی شدن فرد متغیرهای تأثیر دینی خانواده، وضعیت دینی دانشگاه، وضعیت دینی و نیز تأثیر دینی دوستان بر جامعه‌پذیری دینی جوانان تأثیر مستقیم داشته است. متغیرهای وضعیت دینی محیط مدرسه و گروه‌های دینی تأثیر مستقیمی در جامعه‌پذیری دینی افراد نداشته است. جنسیت، رشته تحصیلی، تحصیلات پدر و شغل مادر در ابعاد دینداری دانشجویان تأثیر داشته است (ارمکی، ۱۳۸۰).

چارچوب نظری تحقیق

هنجار قواعد رفتاری است که رفتار مناسب در محدوده‌ی معینی از زمینه‌های اجتماعی را مشخص می‌کند. هنجار یا نوع معینی از رفتار را تجویز می‌کند یا آن را ممنوع می‌کند. همه گروه‌های انسانی از انواع معینی از هنجارها پیروی می‌کنند که بوسیله‌ی نوعی ضمانت اجرایی پشتیبانی می‌شود. به عبارتی هنجارها الگوهای پذیرفته شده‌ی فرهنگی

رفتار و کردار است. میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رسمی و غیررسمی با شاخص‌هایی چون روابط اجتماعی، نظم اجتماعی، نوع پوشش و... قابل شناسایی است. از چشم‌انداز کارکردگرایی، نهادهای اجتماعی مانند نهاد اقتصاد، سیاست، مذهب ارکان اصلی سازنده‌ی یک جامعه محسوب می‌شود. که بدون سازگاری متقابل هر یک از آنها در درون نظام جامعه دوام و بقای خود را از دست می‌دهد و دچار گسیختگی و ناهم‌نوایی در هنجارها خواهد شد. کارکردگرایی برای مذهب نقش مهمی در حفظ یکپارچگی و بقای نظام قائل است. در این دیدگاه مذهب نقش قاطع و وحدت بخشی در نظام ایفا می‌کند. بنابراین از این دیدگاه نقش مذهب در هم‌نوایی و یکپارچگی جامعه بسیار مؤثر است.

دین از نظر دورکیم یک نیروی اجتماعی محسوب می‌شود که به صورت تعهدات اخلاقی، رفتار و کردار فرد را کنترل می‌کند به عقیده‌ی او دین اساس یکپارچگی اجتماعی را تشکیل داده و مهمترین کارکرد آن وحدت اجتماعی است. پرستش مذهبی در حقیقت پرستشی اجتماعی است. علاقه‌ی اولیه دورکیم به تنظیم اجتماعی بیشتر معطوف به نیروهای خارجی و مقررات قانونی بود. اما او بعدها به بررسی نیروهای نظارت درونی در وجدان فردی کشانده شد. جامعه باید در درون فرد حضور داشته باشد، به پیروی از منطق نظریه‌ی خودش به بررسی دین وادار شده بود زیرا دین یکی از آن نیروهایی بود که در درون افراد احساس الزام اخلاقی به هواداران از درخواست‌های جامعه را ایجاد می‌کند. همچنین دین مکانیسمی بود که می‌توانست جامعه را در مواقع به خطر افتادن سامان اجتماعی به کار آید. انضباط و انسجام بخشی دو کارکرد مهم دین در نظر دورکیم است (آرون، ۱۳۷۷، ص ۳۹۳).

از نظر پارسونز هنجار مجموعه قواعدی است که هر فرد باید به آن عمل کند هنجارها در واقع نموده‌های تفصیلی ارزش‌های جامعه‌اند. پارسونز و دورکیم علت عمل افراد به هنجارها را درونی کردن هنجارها بیان داشته‌اند. از نظر این دو جامعه‌شناس مدل درونی شده‌ی ارزش‌ها و هنجارها زمینه‌ی الگوهای پایدار رفتاری در مناسبات اجتماعی است که قدرت پیش‌بینی در مناسبات و روابط اجتماعی را افزایش می‌دهد. این مدل باعث می‌شود که اجزای متفاوت جامعه رو به سوی ارزش‌های واحدی حرکت کنند که این همان اصل سازگاری است. بدلیل وجود مذهب که حافظ ارزش‌هاست و همچنین نظام تعلیم و تربیت

در هر جامعه‌ای ارزش‌ها رو به ثبات دارند و در صورت انحراف و ناهماهنگی از طریق ضمانت‌های اجرایی و بازوهای قضایی کنترل صورت می‌گیرد (به نقل از ورسلی، ۱۳۷۸، صص ۷۵-۷۴).

کنش اجتماعی پارسونز در چارچوب نظام هنجارها و ارزش‌های اجتماعی خصلتی ارادی و عقلانی دارد؛ به عبارتی کنشگر در کنش خود غایتی را دنبال می‌کند و این عمل عقلانی و ارادی در جهت هنجارهای اجتماعی جامعه است (ادیبی و دیگری، ۱۳۸۳، ص ۹۰).

در نظر پارسونز کنش چیزی جز کوشش در جهت تطبیق با هنجارها نیست. پارسونز با استفاده از مفهوم کنش، نظام اجتماعی را به چهار نظام کوچکتر طبقه‌بندی کرد. بنابراین می‌توان گفت: گرایش به تناسب واکنش هماهنگ، گرایش به هم‌نوایی با الگوهای هنجاری نیز هست. از طرفی هنجارشکنی موجب احساس شرمندگی نسبت به دیگری و گناه نسبت به خود می‌شود. بنابراین تحلیل نظام انتظارات هنجاری تحلیل هم‌نوایی واقعی و یا کجروی، با توجه به این انتظارات در کنش عینی سودمند است (توسلی، ۱۳۸۲، ص ۱۹۲).

همچنین از نظر مرتون، اگر در یک جامعه بین اهداف و ارزش‌های فرهنگی از یک طرف و امکانات اجتماعی برای رسیدن به این اهداف و ارزش‌ها از طرف دیگر فاصله‌ی زیاد بیفتد. اعضای جامعه از هنجارها پیروی نخواهند کرد و رفتارهای اجتماعی را در ۵ طبقه دسته‌بندی می‌کند که اولین صورت دسته‌بندی مربوط به هماهنگی بین اهداف و ارزش‌های فرهنگی و امکانات و ابزار رسیدن به این هدف‌هاست. در اینجا هنجار وسیله‌ای برای تنظیم روابط اجتماعی و از آن طریق بهتر ارضا شدن نیازهاست. هر بخش از رفتارهای انسان که بطور مستقیم و غیرمستقیم به دیگر انسانها مربوط می‌شود، مبتنی بر هنجار است در مورد هر رفتاری، محدوده‌ی هنجار و توییح معمولاً برای مردم مشخص است و مردم عموماً می‌دانند در چه شرایطی رفتارشان از جانب دیگران تحمل می‌شود و در چه شرایطی غیرقابل تحمل است (رفیع‌پور، ۱۳۷۷، صص ۱۸۸-۱۸۷).

در نظر گیدنز همه‌ی هنجارهای اجتماعی با ضمانت‌های اجرایی همراه است، که از آنها در مقابل ناهم‌نوایی حمایت می‌کنند. ضمانت‌های اجرایی نوعی شیوه‌ی پاداش یا تنبیه است که شکل‌های رفتار مورد انتظار جامعه را تقویت می‌کند. ضمانت اجرایی، هر واکنشی از سوی دیگران نسبت به رفتار یک فرد یا گروه است که هدفش تأمین اطاعت از

هنجار معینی باشد. در واقع ضمانت‌های اجرایی نوعی شیوه پاداش یا تنبیه است که شکل‌های رفتار مورد انتظار جامعه را تقویت می‌کند (گیدنز، ۱۳۸۱).

ضمانت‌های اجرایی به دسته‌های مختلفی تقسیم می‌شود: ۱- مثبت: یعنی دادن پاداش برای هم‌نوایی رفتار ۲- منفی: یعنی تنبیه برای رفتاری که هم‌نوایی نمی‌کند. ۳- رسمی^۳: ضمانت اجرایی رسمی در جایی وجود دارد که گروه معینی از مردم یا سازمانی که وظیفه‌اش تأمین اطاعت از مجموعه هنجارهای خاصی است، وجود داشته باشد. ۴- غیررسمی^۴: ضمانت‌های اجرایی غیررسمی واکنش‌های کمتر سازمان‌یافته و بیشتر خود به خودی، نسبت به ناهم‌نوایی است.

انواع اصلی ضمانت اجرایی رسمی در جوامع امروزی ضمانت‌های اجرایی است که در نظام کیفری که دادگاه‌ها و زندان‌ها نماینده آن می‌باشد، مشاهده می‌شود. بدیهی است پلیس سازمانی است که مسؤول آوردن متخلفین به پای میز محاکمه و حبس احتمالی آن‌هاست. بیشتر تخلفات رانندگی با جریمه یا از دست دادن گواهینامه کیفر داده می‌شود؛ این مجازات‌ها برای تأمین این که رانندگانی که دانسته از مقررات راهنمایی سرپیچی می‌کنند، کاملاً مراقب پلیس باشند، کافی است. جریمه، حبس یا اعدام در کل انواع ضمانت‌های اجرایی رسمی منفی می‌باشد. ضمانت‌های اجرایی رسمی مثبت برای پاداش دادن به رفتارهای مربوط به عبور و مرور زیاد نیست، اگرچه گاهی پاداش‌های «مهارت در جاده» یا «رانندگی خوب» برای برانگیختن اطاعت از قوانین و مقررات به رانندگان داده می‌شود. اما ضمانت‌های اجرایی رسمی مثبت در بسیاری از حوزه‌های دیگر زندگی اجتماعی یافت می‌شود. برای مثال دادن مدال شجاعت برای نبرد، درجه یا دیپلم به نشانه موفقیت علمی، یا پاداش برای اجرای نقش برجسته در رویدادهای ورزشی (گیدنز، ۱۳۸۱).

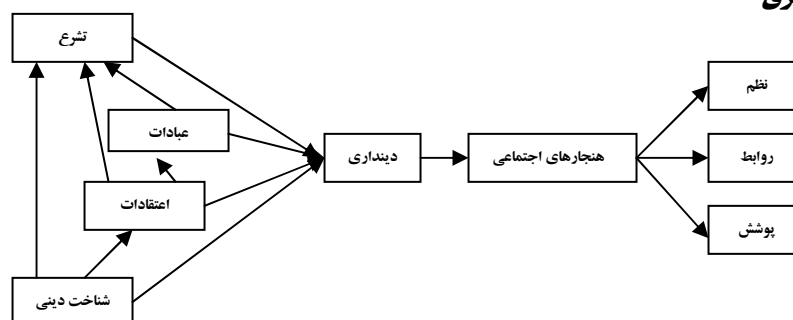
ضمانت‌های اجرایی غیررسمی، مثبت یا منفی، از ویژگی‌های معمولی همه‌ی زمینه‌های فعالیت اجتماعی است. ضمانت‌های اجرایی مثبت شامل آفرین گفتن به کسی، لبخندی حاکی از قدردانی نسبت به شخصی یا دستی به شانه او زدن است. نمونه‌های ضمانت‌های اجرایی غیررسمی منفی، سخن گفتن به شیوه‌ای توهین‌آمیز، سرزنش کردن و یا دوری جستن از فرد معینی است. اگر چه ضمانت‌های اجرایی رسمی معمولاً از ضمانت‌های اجرایی غیررسمی برجسته‌تر و نمایان است، اما ضمانت‌های اجرایی غیررسمی در تأمین

هم‌نوایی نسبت به هنجارها اهمیت اساسی دارد. به دست آوردن تأیید خانواده، دوستان و همکاران، یا تمایل به احتراز از مورد تمسخر واقع شدن، شرم‌منده شدن یا مورد قبول قرار نگرفتن، اغلب بیش از پاداش‌ها یا تنبیه‌های رسمی بر رفتار مردم تأثیر می‌گذارد. هنجار وسیله‌ای است برای تنظیم روابط اجتماعی و از آن طریق برای بهتر ارضا شدن نیازها. بنابراین، اینکه هنجارها مفید است یا مضر؟ بستگی به این دارد که آیا آنها روابط اجتماعی را در مسیر ارضای نیازهای فطری بطور صحیح تنظیم می‌کنند تا انسانها نهایتاً به ارضا نیازهای «خود شکوفایی» و «تعالی» برسند یا نه؟ (رفعی پور، ۱۳۷۷، ص ۱۸۸).

فرضیه های تحقیق

- ۱- بین اعتقادات (معتقد بودن) و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه وجود دارد.
- ۲- بین عبادات (انجام عبادات فردی و جمعی) و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه وجود دارد.
- ۳- بین تشرع (عمل به تکالیف فردی و جمعی) و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه وجود دارد.
- ۴- بین شناخت دینی و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- ۵- میانگین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی به تفکیک جنسیت متفاوت است.
- ۶- میانگین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی به تفکیک رشته‌ی تحصیلی متفاوت است.
- ۷- میانگین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی به تفکیک پایه‌ی تحصیلی متفاوت است.
- ۸- میانگین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی به تفکیک پایگاه اجتماعی - اقتصادی متفاوت است.

مدل نظری

روش تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده پیمایشی است.

جامعه آماری

جامعه آماری این تحقیق نوجوانان دختر و پسر شهر آذرشهر می باشد که عموماً در مقطع راهنمایی، دبیرستان و پیش دانشگاهی در رشته های مختلف تحصیلی مشغول به تحصیل بودند. تعداد کل نوجوانان طبق آماری که از مرکز آمار در اختیار محقق قرار داده شد ۹۰۸۳ نفر می باشند.

نمونه آماری

نمونه آماری مورد مطالعه در این پژوهش ۳۷۰ نفر از نوجوانان دختر و پسر در مقطع راهنمایی، دبیرستان و پیش دانشگاهی می باشد.

شیوه تعیین حجم نمونه

تعداد نمونه بر اساس فرمول نمونه گیری کوکران با دقت برآورد $d=0/05$ ، حداکثر واریانس $pq=0/25$ و سطح اطمینان ۹۵ درصد، جامعه آماری ۹۰۸۵ نفر می باشد که با توجه به فرمول زیر نتیجه نمونه آماری ۳۷۰ نفر تعیین گردید.

$$= \frac{Nt^2 pq}{Nd^2 + t^2 pq} \quad n = \frac{9085 \times 3/84 \times 0/5 \times 0/5}{9085 \times 0/0025 + 3/84 \times 0/5 \times 0/5} = 370$$

ابزار اندازه گیری مورد استفاده در این تحقیق پرسشنامه است. که با توجه به چارچوب تئوریک، فرضیه ها و متغیرهای بکار رفته، سؤال ها یا گویه های مورد نیاز بصورت بسته طراحی شده و با استفاده از طیف لیکرت - که در شش قسمت سنجش گردیده - داده های مورد نیاز گردآوری شده است. در طراحی پرسشنامه دو نوع سؤال بکار رفته؛ سؤال های نوع اول مربوط به سؤال های شناسایی و سؤال های نوع دوم مربوط به موضوع تحقیق می باشد. پرسشنامه ی مزبور شامل ۸۱ سؤال و گویه است که ۱۱ سؤال آن مربوط به مشخصات عمومی پاسخگو و ۷۰ گویه ی باقیمانده مربوط به موضوع تحقیق می باشد. اعتبار و قابلیت اعتماد گویه ها.

بسته به نوع آنها در یکی از سطوح اندازه‌گیری اسمی، رتبه‌ای و فاصله‌ای مورد سنجش قرار گرفته‌اند. اعتبار ابزار از طریق اعتبار صوری و قابلیت اعتماد ابزار از طریق آلفای کرونباخ محاسبه شده است. ضرایب آلفا برای متغیر وابسته ۰/۷۸ و برای اعتقادات ۰/۸۱ و عبادات ۰/۷۲ و برای تشریح ۰/۸۴ و برای شناخت دینی ۰/۶۶ است و این ضرایب نشان می‌دهد که ابزار اندازه‌گیری دارای قابلیت اعتماد خوبی است.

به منظور تفکیک و دسته‌بندی سؤال‌های ۱۷ گانه مربوط به متغیر وابسته (هنجارهای اجتماعی) از تکنیک تحلیل عاملی بر اساس تجزیه به مؤلفه‌های اصلی استفاده شد که طبق اطلاعات مندرج در جدول شماره ۱ ملاحظه می‌شود مقدار $kmo = 0.748$ به دست آمده و چون این مقدار از ۰/۵ بزرگتر است بنابراین نتیجه می‌شود تعداد نمونه‌ها برای اجرای تحلیل عامل بسیار مناسب است. زیرا مقدار kmo بین صفر تا ۱ است و هر چقدر به یک نزدیکتر باشد به همان مقدار روایی نمونه‌ای بالاتر است.

مطابق با جدول شماره‌ی فوق مقدار کرویت بارتلت نیز برابر ۱۶۲۱/۲۸۲ با سطح معنی‌داری $p = 0.000$ به دست آمده است و چون این مقدار معنی‌دار است در نتیجه تفکیک عاملها به درستی انجام شده و سؤال‌های مندرج در هر عامل همبستگی بالایی با همدیگر دارند.

جدول (۱): آزمون کایزر مایر و کرویت بارتلت برای گویه‌های هنجارهای اجتماعی

Kmo		۰/۷۴۸
آزمون کرویت بارتلت	کرویت بارتلت	۱۶۲۱/۲۸۲
	درجه آزادی	۱۳۶
	سطح معنی‌داری	/۰۰۰

روش نمونه‌گیری

شیوه‌ی نمونه‌گیری در این پژوهش بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای می‌باشد.

تعاریف نظری (مفهومی)

- هم‌نوایی^۵

رفتاری که هنجارهای رسمی یک گروه یا جامعه پیروی می‌کند. مردم همیشه با هنجارهای اجتماعی از آن روی هم‌نوایی می‌کنند که ارزش‌هایی را که شالوده‌ی این هنجارها

را تشکیل می‌دهد، می‌پذیرند. آنها ممکن است صرفاً بدلیل آنکه پیروی از هنجارها به مصلحت است یا به علت وجود ضمانت‌های اجرایی به شیوه‌های مورد قبول رفتار کنند (شایان مهر، ۱۳۷۷، ص ۵۷۴).

- هنجارهای اجتماعی

سازمانهای اجتماعی جامعه به اقتضای کارکردهای خود، موازین یا هنجارهای اجتماعی معینی برای اعضای جامعه فراهم می‌آورند. هر یک از اعضای جامعه به سبب مقتضیات عمومی جامعه ناگزیرند که خود را برهنجارهای اجتماعی منطبق کنند و از این‌رو اشخاص به هنجارها^۶ یا جامعه‌پذیر^۷ یا فرهنگ‌پذیر تقسیم می‌شوند. شخصی که از انطباق خود بر جامعه یا به اصطلاح از هم‌نوایی اجتماعی عاجز آید در وهله‌ی اول نابه‌نجار^۸ و در وهله‌ی دوم کج‌رو یا منحرف^۹ شمرده خواهد شد (شایان مهر، ۱۳۷۷، ص ۵۷۶).

- دینداری

به بیانی کلی یعنی داشتن اهتمام دینی به نحوی که نگرش، گرایش و کنش‌های فرد را متأثر سازد (میل فارب، ۱۹۷۷، ص ۶۰۶).

- اعتقاد و ایمان

بر اساس آموزه‌های اسلامی «عقیده» محتوای نظری یک آیین است که ناظر به موضوعات بنیادین هستی‌شناختی و مسائل غایی حیات است. اما «ایمان» شدت تعلق و عمق دل‌بستگی و میزان اعتماد و اتکای به آن محتوا را می‌رساند. با اینکه در هم‌تنیدگی و تلازم این ابعاد امکان دستیابی به صورت خالص و ناب آن را دشوار ساخته و تعریف یکی بدون استناد و اتکای به دیگری را ناممکن نموده است. مع‌الوصف با تأمل در وجه اصلی هر یک از این دو مفهوم آشکار می‌گردد. که عقیده از بعد ذهنی وجود انسان و ایمان از بعد روانی عاطفی آن ناشی شده است به همین نحو اولی به وجه معرفتی و دومی با وجه عاطفی دین‌قرین‌تر است (شجاعی زند، ۱۳۸۴، ص ۵۸).

- عبادات

منظور از عبادات کلیه رفتار و آدابی است که فرد در مقام پرستش، نسبت به پروردگار و معبود خویش انجام می‌دهد. پس عبادت در این معنا خاص‌تر از بجا آوردن شرط بندگی پروردگار است که تمام زندگی را در برمی‌گیرد و همچنین خاص‌تر از فروع دین است. که

شامل ابعاد غیرعبادی هم می‌شود. عبادت می‌تواند بصورت فردی یا جمعی و در خلوت یا جلوت اجرا شود تفکیک عبادت فردی از نوع جمعی آن در برخی از سنجه‌های دینداری به دلیل کارکرد و انگیزه‌های متفاوتی است که در آنها وجود دارد. و نتایج حاصل از بررسی جداگانه آنها نیز مبین وجود دینداری‌های متفاوت است.

- تشریح

«شریعت»، مجموعه‌ی دستورها و اوامر صریح و غیرصریح دینی است که در اسلام «فقه» خوانده می‌شود. شریعات مقرراتی است که نحوه‌ی زندگی در دنیا و تعامل با خود، طبیعت و دیگران را تعیین می‌کند و لذا تشریح برحسب میزان اهتمام و پیروی فرد از این دستورها سنجیده می‌شود. این دستورها تحت پنج عنوان حرام، مکروه، واجب، مستحب و مباح بیان گردیده است.

- نوجوان: شخصی که تازه کودکی را پشت سر نهاده است و آغاز دوره‌ی جوانی، فاصله‌ی سنی ۱۳ تا ۱۷ سالگی انسان است (فرهنگ‌نامه فارسی، ۱۳۸۸، ص ۲۷۷۴).
- جنسیت: چگونگی جنسیت از لحاظ نر یا ماده بودن (فرهنگ‌نامه فارسی، ۱۳۸۸، ص ۹۷۴).

تعاریف عملیاتی

- هنجارهای اجتماعی

در این تحقیق منظور ما از هنجارهای اجتماعی بررسی نظم به عنوان بخشی از هنجارهای رسمی و نوع پوشش و روابط به عنوان بخشی از هنجارهای غیررسمی می‌باشد. که نظم را می‌توان با شاخص‌هایی همچون رعایت چراغ قرمز، رعایت عبور از محل خط‌کشی مخصوص عابرپاده، رعایت نظم و انضباط در مدرسه و نوع پوشش را با شاخص‌هایی همانند پوشیدن لباس فرم مدرسه یا پوشیدن لباس مد و دلخواه، آستین کوتاه یا بلند، چادر یا مانتو و نوع روابط را با رعایت رابطه بین دوستان، مریبان، خانواده و... مشخص کرد.

هنجارهای رسمی: رعایت چراغ قرمز، رعایت عبور از محل خط‌کشی مخصوص عبور عابر، رعایت آداب معاشرت با دیگران، پرهیز از نهنی‌های مدرسه، پوشیدن لباس فرم مدرسه، پوشیدن لباس مد و دلخواه.

غیررسمی: احترام و مقدم داشتن بزرگترها از جمله معلم، رعایت نظم و انضباط در مدرسه، دقت به صحبت‌ها و نصایح معلمین و بزرگترها، عدم معاشرت با دوستان ناباب، حفظ و رعایت شأن خانوادگی، کمک به خانواده، دوستان و... در مواقع مورد نیاز، مشارکت در مراسم عبادی جمعی و غیررسمی، گردش و تفریح با دوستان.

- اعتقادات (معتقدبودن)

داشتن معلومات دینی؛ اینکه فرد تا چه حد دغدغه و تأملات دینی داشته است و چقدر در اهمات دینی خود سابقه و جدیت دارد. این نشانه در شرایطی که افراد به منظوره‌ای دیگری ملزم به آموزش یا مطالعات دینی شده باشند، از اثر می‌افتد و کارایی نخواهد داشت. معلومات یا دانش دینی شامل اصول عقاید، اطلاعات تاریخی و آگاهی‌های لازم از تکالیف شرعی و آداب عبادی است. در عین حال باید توجه داشت که به جای دغدغه و اهتمام دینی فرد، قدرت حافظه‌ی او مورد سنجش قرار نگرفته باشد.

- عبادات (اهل عبادت بودن)

در این تحقیق شامل انجام دادن فردی عبادات - نمازهای یومیه، نمازهای مستحبی، روزه واجب، روزه مستحبی، تلاوت قرآن، دعا و ذکر - و انجام دادن جمعی عبادات - نماز جماعت، نماز جمعه، نماز اعیاد، حج، مجالس قرآن، مجالس دعا، اعتکاف - می‌باشد.

- تشریح

شامل عمل به تکالیف فردی - داشتن ظاهر دینی و ابراز هویت دینی - و عمل به تکالیف جمعی - اهتمام در حفظ شعایر، داشتن مشارکت دینی، داشتن معاشرت دینی، اهتمام دینی در خانواده - می‌باشد.

ظاهر دینی: عمل به دستوره‌های دینی درباره ستر و حجاب، وضع لباس و آرایش و زینت آلات، ظاهر متفاوتی به شخص دیندار می‌بخشد.

شعائر دینی: شعائر جمع شعار است و منظور از آن آشکار ساختن متابعت و هواداری دینی است که برای تذکار و تکریم مقدسات، اعم از اشخاص مقدس، مکان و زمان‌های مقدس و اشیای مقدس.

اهتمام به شعایر دینی که در غالب موارد داوطلبانه و تخییری است، نشانه‌ای گویا از آمادگی و جدیت دینی فرد می‌باشد. مانند: شرکت در مجالس عزاداری دینی، مجالس سرور دینی، چراغانی در اعیاد دینی، زیارت مشاهد شریفه و توسلات. مشارکت دینی: شرکت در نمازهای جماعت مدرسه یا مساجد و شرکت در جشن‌ها و اعیاد مذهبی.

اهتمام دینی در خانواده: این اهتمام که خود را در معیارهای همسرگزینی، در نام‌گذاری و تعلیم و تربیت دینی فرزندان، در تزیینات به کار رفته در منزل، در رفت و آمدهای فامیلی و دوستان خانوادگی نشان می‌دهد، می‌تواند بیانگر دغدغه‌های دینی فرد باشد. انجام تکالیف فردی: طهارت و نظافت، لباس و حجاب، آداب چشم و زبان و انجام تکالیف جمعی: امر به معروف و نهی از منکر.

- نوجوان: در تحقیق حاضر منظور دختران و پسران واقع در گروه سنی ۱۹-۱۲ سال می‌باشد.

- پایه‌ی تحصیلی: دختران و پسرانی است که با تحصیلات راهنمایی، دبیرستان و یا پیش‌دانشگاهی هستند.

- رشته‌ی تحصیلی: نوجوانان دختر و پسر که در یکی از رشته‌های ریاضی، تجربی، انسانی، کار و دانش و فنی و حرفه‌ای هستند.

شیوه‌ی تحلیل داده‌ها و اطلاعات

در این قسمت گویه‌هایی که برای سنجش متغیرهای مربوطه در نظر گرفته شده، آورده می‌شود و همچنین برای برآورد ارتباط یا عدم ارتباط بین متغیرها به نوع آزمون مورد استفاده اشاره می‌شود.

گویه‌هایی که برای سنجش متغیرها مطرح شده است به شرح زیر می‌باشد:

- گویه‌های ۱-۱۳ برای متغیر مستقل اعتقادات می‌باشد.
- گویه‌های ۱۴-۲۳ برای متغیر پیش بین عبادات می‌باشد.
- گویه‌های ۲۴-۴۵ برای متغیر پیش بین تشرع می‌باشد.
- گویه‌های ۶۳-۷۰ برای متغیر پیش بین آگاهی دینی می‌باشد.

- گویه‌های ۶۲-۶۶ برای متغیر ملاک هنجارهای اجتماعی می‌باشد.

آزمون مورد استفاده	تکنیک سنجش	مقیاس	نقش	ساختار	صفات
T-test	پرسش مستقیم	اسمی دو حالتی	زمینه‌ای	متغیر	جنسیت
F-test	پرسش مستقیم	اسمی چند حالتی	پیش بین	متغیر	سطح تحصیلات
Rp	لیکرت	فاصله ای	پیش بین	متغیر	اعتقادات
Rp	لیکرت	فاصله ای	پیش بین	متغیر	انجام عبادات فردی
Rp	لیکرت	فاصله ای	پیش بین	متغیر	انجام عبادات جمعی
Rp	لیکرت	فاصله ای	پیش بین	متغیر	عمل به تکالیف فردی
Rp	لیکرت	فاصله ای	پیش بین	متغیر	عمل به تکالیف جمعی
	تحلیل عاملی	فاصله ای	ملاک	سازه	هنجارهای اجتماعی

نتایج توصیفی و یک متغیره‌ی تحقیق

تعداد پاسخگویان یعنی نوجوانان دختر و پسر در این تحقیق یکسان است. متغیر سن به صورت سؤال باز مطرح شده است که از بین نوجوانان ۱۲ الی ۱۹ ساله، بیشترین پاسخگویان در سن ۱۷ سالگی می‌باشند. از بین نوجوانان شرکت کننده در این تحقیق ۱۰۶ نفر در پایه‌ی تحصیلی راهنمایی، ۱۶۵ نفر دبیرستان و ۹۹ نفر پیش‌دانشگاهی بودند که بیشترین تعداد مربوط به پایه‌ی تحصیلی دبیرستان می‌باشد. متغیر اسمی رشته‌ی تحصیلی در ۶ گزینه تعیین شده بود که بیشتر نوجوانان یعنی ۱۴۵ نفر از پاسخگویان بدون رشته تحصیلی (یا در سطح راهنمایی و یا اول دبیرستان عمومی)، ۶۸ نفر در رشته‌ی تحصیلی ریاضی فیزیک، ۵۴ نفر رشته تجربی، ۵۹ نفر رشته انسانی، ۱۶ نفر کاردانش و ۲۸ نفر در رشته‌ی تحصیلی فنی و حرفه‌ای بودند. متغیر تحصیلات پدر و مادر در ۶ گزینه بی سواد، ابتدایی، راهنمایی، متوسطه، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و بالاتر تعیین شده است. در متغیر تحصیلات پدر، ۳۶ نفر بی سواد، ۱۰۸ نفر ابتدایی، ۶۳ نفر راهنمایی ۲۳ نفر متوسطه، ۶۸ نفر دیپلم، ۳۸ نفر فوق دیپلم، ۳۵ نفر لیسانس و ۱ نفر فوق لیسانس و بالاتر بودند که بیشترین پدران در سطح تحصیلات ابتدایی قرار داشتند. در متغیر تحصیلات مادر، ۷۳ نفر بی سواد، ۱۲۱ نفر ابتدایی، ۵۵ نفر راهنمایی ۱۹ نفر متوسطه، ۶۰ نفر دیپلم، ۲۴ نفر فوق دیپلم، ۱۸ نفر لیسانس و صفر نفر فوق لیسانس و بالاتر بودند که بیشترین مادران

در سطح تحصیلات ابتدایی قرار داشتند. متغیر اسمی شغل پدر، ۱۲۸ نفر کارمند، ۱۱۲ نفر شغل آزاد، ۳۲ نفر بیکار، ۹۸ نفر سایر که شغل بیشتر پدران کارمند بود. در مورد شغل مادر نیز ۳۳۸ نفر خانه‌دار، ۳۳ نفر کارمند و ۷ نفر سایر بود که بیشتر مادران خانه‌دار بودند. متغیر درآمد ماهیانه خانوار در سطح رتبه‌ای مورد سؤال قرار گرفت که ۵۳ نفر با درآمد ماهیانه کمتر از ۲۰۰ هزار تومان، ۶۶ نفر بین ۲۰۰ الی ۳۰۰ هزار تومان، ۱۰۷ نفر بین ۳۰۰ الی ۴۰۰ هزار تومان، ۸۱ نفر بین ۴۰۰ الی ۵۰۰ هزار تومان و ۶۳ نفر با درآمد ماهیانه بالاتر از ۵۰۰ هزار تومان بودند. یکی دیگر از سؤال‌ها گروه درآمدی بود که نوجوانان پاسخگو وضعیت خانواده خود را در هر کدام از ۵ گزینه‌های مشخص شده پاسخ می‌دادند. ۲۱ نفر از نوجوانان خانواده خود را در گروه درآمدی بسیار پایین، ۸۶ نفر پایین، ۱۹۸ نفر متوسط، ۶۰ نفر بالا و بالاخره ۵ نفر از نوجوانان خانواده خود را در سطح بسیار بالا از لحاظ گروه درآمدی مشخص کرده بودند. و آخرین سؤال شناسایی مربوط به متغیر وضعیت مسکونی بود که ۱۶ نفر از نوجوانان در منزل مسکونی اجاره‌ای، ۱۱ نفر رهن و ۳۴۳ نفر در منزل مسکونی شخصی زندگی می‌کردند.

- تحلیل‌های تبیینی و استنباطی

فرضیه‌ی ۱- بین اعتقادات (معتقد بودن) و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری برای وجود رابطه بین اعتقادات و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی آنان $\text{sig}/000$ است که کوچکتر از آلفای $0/01$ و احتمال خطا می‌باشد. لذا می‌توان گفت بین دو متغیر همبستگی معنی‌داری وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی بین این دو متغیر $r = 0/543$ است که بیانگر همبستگی مستقیم و متوسط بین این دو متغیر می‌باشد. بدین معنی که با برجسته شدن اعتقادات نوجوانان برای پاسخگویان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی نیز بصورت متوسط برجستگی می‌یابد و برعکس.

فرضیه‌ی ۲- بین عبادات (انجام عبادات فردی و جمعی) و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری برای وجود رابطه بین عبادات و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی آنان $\text{sig}/000$ است که کوچکتر از آلفای $0/01$ و احتمال خطا می‌باشد. لذا می‌توان گفت بین دو متغیر همبستگی معنی‌داری وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی بین این دو متغیر $r = 0/521$ است که بیانگر همبستگی مستقیم و متوسط بین این دو متغیر می‌باشد. بدین معنی که با برجسته شدن عبادات نوجوانان برای پاسخگویان میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی نیز بصورت متوسط برجستگی می‌یابد و برعکس.

فرضیه‌ی ۳- بین تشریح (عمل به تکالیف فردی و جمعی) و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری برای وجود رابطه بین شریعت و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی آنان $\text{sig}/000$ است که کوچکتر از آلفای $0/01$ و احتمال خطا می‌باشد. لذا می‌توان گفت بین دو متغیر همبستگی معنی‌داری وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی بین این دو متغیر $r = 0/291$ است که بیانگر همبستگی مستقیم و ضعیف بین این دو متغیر می‌باشد. بدین معنی که با برجسته شدن شریعت نوجوانان برای پاسخگویان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی نیز بصورت ضعیف برجستگی می‌یابد و برعکس.

فرضیه‌ی ۴- بین شناخت دینی و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری برای وجود رابطه بین شریعت و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی آنان $\text{sig}/000$ است که کوچکتر از آلفای $0/01$ و احتمال خطا می‌باشد. لذا می‌توان گفت بین دو متغیر همبستگی معنی‌داری وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی بین این دو متغیر $r = 0/348$ است که بیانگر همبستگی مستقیم و ضعیف بین این دو متغیر می‌باشد. بدین معنی که با برجسته شدن شریعت نوجوانان برای پاسخگویان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی نیز بصورت ضعیف برجستگی می‌یابد و برعکس.

فرضیه‌ی ۵- میانگین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی به تفکیک جنسیت متفاوت است.

میانگین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی در دختران $4/68$ و برای پسران $4/28$ است. همچنین نتایج نشان می‌دهد که مقدار T به دست آمده $t = 0/63$ و سطح معنی‌داری آن $0/052$ است. لذا می‌توان نتیجه گرفت که بین میانگین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد و فرضیه‌ی مربوط به جنسیت و هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

فرضیه‌ی ۶- میانگین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی به تفکیک رشته‌ی تحصیلی متفاوت است.

فرضیه‌ی ۷- میانگین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی به تفکیک پایه‌ی تحصیلی متفاوت است.

مطابق آزمون تحلیل واریانس انجام شده ملاحظه می‌شود که میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی براساس رشته‌ی تحصیلی طبق معیار $F = 0/53$ با سطح معنی‌داری آزمون $p = 0/004$ می‌باشد و چون پایین‌تر $0/05$ می‌باشد پس معنی‌دار است. به طوری که بیشترین میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی را نوجوانان پایه‌ی راهنمایی و کمترین میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی را نوجوانان پایه‌ی پیش‌دانشگاهی داشته‌اند. که طبق آزمون LSD انجام شده مشاهده می‌شود که تفاوت در بین پایه‌ی راهنمایی نسبت به دبیرستان و پیش‌دانشگاهی معنی‌دار است.

فرضیه‌ی ۸- میانگین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی به تفکیک پایگاه اجتماعی - اقتصادی متفاوت است.

میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی براساس پایگاه اجتماعی - اقتصادی طبق معیار $F = 3/71$ با سطح معنی‌داری آزمون $p = 0/025$ می‌باشد و چون پایین‌تر $0/05$ می‌باشد پس معنی‌دار است. به طوری که بیشترین میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی مربوط به نوجوانانی است که پایگاه اجتماعی - اقتصادی بالایی نسبت به سایر نوجوانان دارند و کمترین میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی مربوط به نوجوانانی است که پایگاه اجتماعی - اقتصادی متوسط داشته‌اند. و طبق آزمون LSD انجام شده مشاهده می‌شود که تفاوت در بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی بالا نسبت به پایگاه اجتماعی متوسط معنی‌دار است.

- تحلیل رگرسیون برای تعیین میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی بر اساس متغیرهای مستقل

به منظور تبیین میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی بر اساس مجموع متغیرهای مستقل معنی‌دار از رگرسیون چندگانه به روش گام به گام استفاده شد (کلانتری، ۱۳۸۲، ص ۲۲۴) که در نهایت طبق اطلاعات جدول زیر ملاحظه می‌شود که در مجموع سه متغیر مستقل مهم در شکل‌گیری رگرسیونی باقی ماندند که ضریب همبستگی چندگانه آنها با میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی برابر $R = ۰/۶۵$ و ضریب تعیین برابر $R^2 = ۰/۴۲$ و ضریب تعیین خالص برابر $\bar{R}^2 = ۰/۴۲$ به دست آمده است و این ضریب بیانگر آن است که حدود ۴۲ درصد از واریانس هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی توسط متغیرهای مستقل موجود در شکل تبیین می‌گردد و ۵۸ درصد از واریانس هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی توسط متغیرهای خارج از موضوع این پژوهش، مثلاً عوامل زیربنایی تر قابل تبیین می‌باشد.

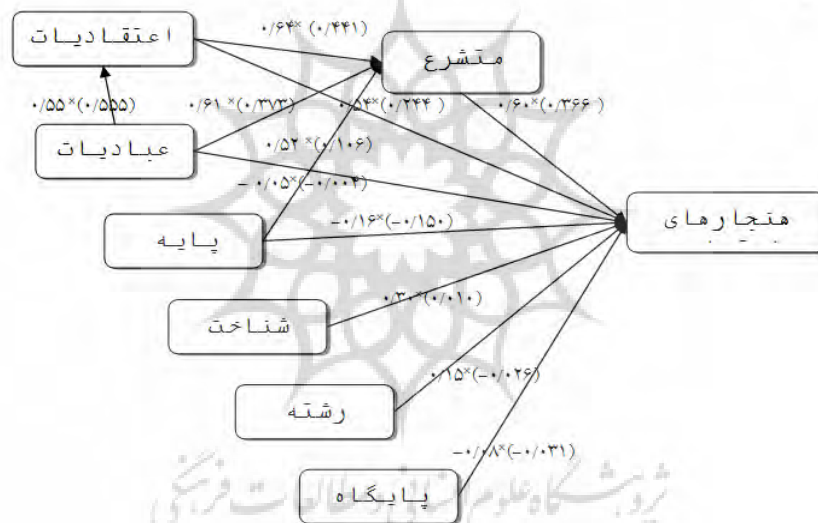
ضریب همبستگی چندگانه برای تبیین هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی

شکل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین	ضریب تبیین خالص	اشتباه معیار بر آورد
۱	۰/۶۰۵	۰/۳۶۶	۰/۳۶۴	۰/۵۳۹
۲	۰/۶۳۹	۰/۴۰۹	۰/۴۰۵	۰/۵۲۱
۳	۰/۶۵۴	۰/۴۲۸	۰/۴۲۳	۰/۵۱۳

تحلیل مسیر برای آزمودن مدل نظری تحقیق

نمودار زیر نشان می‌دهد که در بین نوجوانان مورد مطالعه، متغیر اعتقادات اثر مستقیم خالص $\beta = ۰/۲۴۴$ ، و اثر غیرمستقیم از طریق تشریح (انجام به تکالیف فردی و جمعی) $\beta = ۰/۴۴۱$ ، با هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی دارد یعنی بیشتر نوجوانانی که عقاید دینی قوی داشته و به انجام تکالیف فردی و جمعی دینی خود اهتمام دارند، نسبت به هنجارهای اجتماعی هم‌نوتراند. متغیر عبادات نیز تأثیر مستقیم خالص $\beta = ۰/۱۰۶$ ، در هم‌نوایی نوجوانان با هنجارهای اجتماعی دارد، به عبارتی نوجوانانی که از بعد شناختی دارای عقاید مذهبی و دینی و از بعد رفتاری و عملی در انجام تکالیف فردی و جمعی خود اهتمام دارند، نسبت به رعایت هنجارهای اجتماعی لازم در جامعه از خود هم‌نوایی نشان می‌دهند. همچنین تشریح در اینجا به عنوان متغیر واسطه‌ای از دو متغیر اعتقادات و عبادات

تأثیر مستقیم می‌پذیرد. متغیر پایه‌ی تحصیلی هم بطور معکوس خالص $\beta = -0/004$ ، با تشرع و هم بطور معکوس خالص $\beta = -0/150$ ، با هنجارهای اجتماعی رابطه دارد یعنی اینکه با افزایش تحصیلات در میان نوجوانان مثلاً از پایه ابتدایی به سطح راهنمایی و یا از راهنمایی به دبیرستان، میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی در جامعه کمتر می‌شود و با کاهش تحصیلات این هم‌نوایی افزایش می‌یابد. متغیر شناخت دینی رابطه مستقیم خالصی $\beta = 0/010$ ، در هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی دارد. دو متغیر رشته‌ی تحصیلی با بتای $\beta = 0/026$ و $\beta = 0/031$ ، و پایگاه اجتماعی با $\beta = 0/031$ ، نیز هر کدام رابطه خالص معکوسی در هم‌نوایی نوجوانان با هنجارهای اجتماعی دارند.

بحث و نتیجه گیری

در دیدگاه کارکردگرایی که با دیدی سیستمی به تحلیل نظام اجتماعی می‌پردازد، نهادهای اجتماعی مانند نهاد اقتصاد، سیاست، مذهب ارکان اصلی سازنده‌ی یک جامعه محسوب می‌شود. که بدون سازگاری متقابل هر یک از آنها در درون نظام جامعه دوام و بقای خود را از دست می‌دهد و دچار گسیختگی و ناهم‌نوایی در هنجارها خواهد شد. در این دیدگاه مذهب نقش قاطع و وحدت‌بخشی در حفظ یکپارچگی و بقای نظام ایفا می‌کند. بنابراین از این دیدگاه نقش مذهب در هم‌نوایی و یکپارچگی جامعه بسیار مؤثر است. در مقایسه با این تئوری نتایج تحقیق حاضر نیز این مطلب را تأیید شود. در این

تحقیق دینداری به عنوان متغیر مستقل در دو بعد رفتاری و شناختی بصورت چهار فرضیه با متغیر هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی در ارتباط گذاشته شده بود که نتیجه این ارتباط‌ها همگی معنی‌دار و مثبت بودند. به عبارتی دینداری (اعتقادات، عبادات، تشریح، شناخت دینی) در بین نوجوانان مورد مطالعه باعث هم‌نوایی بیشتر آنها با هنجارهای اجتماعی است. بنابراین نتایج به دست آمده در مقایسه با تئوری پارسونز و دورکیم که نقش مذهب را باعث انسجام و هم‌نوایی و وحدت می‌دانند؛ تأیید می‌کند.

با توجه به بیان بالا در تحقیق حاضر نیز بدلیل شناخت دینی حتی در سطح پایین نیز احساس گناه و طرد از طرف اطرافیان مانع انجام اعمال خلاف عرف و عادت اجتماعی می‌شود و به عبارتی نوجوانان کمتر رفتاری مخالف هنجار از خود نشان می‌دادند. نتایج «الن آبل و ویکتور گکاس» در مقاله‌ی «گناه، شرم و اجتماعی کردن خانواده» نیز که اهمیت احساس گناه و شرم، برای فرایند اجتماعی شدن از طریق عواطف بازتابنده در هم‌نوایی افراد با هنجارهای اخلاقی و اجتماعی است نیز موافق نتیجه به دست آمده در این تحقیق است.

از نظر پارسونز کنش اجتماعی در چارچوب نظام هنجارها و ارزش‌های اجتماعی از خصلتی ارادی و عقلانی برخوردار است؛ به عبارتی کنشگر در کنش خود غایتی را دنبال می‌کند و این عمل عقلانی و ارادی در جهت هنجارهای اجتماعی جامعه است. با پذیرش ارزش‌ها و هنجارهای حاکم اجتماعی کنش و رفتار بر حسب توقعات طرفین انجام می‌گیرد. در نظر پارسونز کنش چیزی جز کوشش در جهت تطبیق با هنجارها نیست. پارسونز با استفاده از مفهوم کنش، نظام اجتماعی را به چهار نظام کوچکتر طبقه‌بندی کرد. بنابراین می‌توان گفت: گرایش به تناسب و کنش هماهنگ، گرایش به هم‌نوایی با الگوهای هنجاری نیز هست. از طرفی هنجارشکنی موجب احساس شرمندگی نسبت به دیگری و گناه نسبت به خود می‌شود. بنابراین تحلیل نظام انتظارات هنجاری تحلیل هم‌نوایی واقعی و یا کجروی، با توجه به این انتظارات در کنش عینی سودمند است.

برای بررسی رابطه بین اعتقادات و هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی که سطح سنجش هر دو فاصله‌ای است از آزمون (r) پیرسون استفاده کردیم و چون سطح معنی‌داری آزمون زیر ۰/۰۵ بود پس فرضیه‌ی اصلی ما قبول و فرض صفر رد شد. یعنی بین اعتقادات و میزان

هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد که این همبستگی بین دو متغیر متوسط، مثبت و مستقیم است. نتیجه به دست آمده بیانگر این مفهوم است که با افزایش اعتقادات مذهبی در بین نوجوانان میزان هم‌نوایی آنها افزایش یافته و برعکس با کاهش اعتقادات مذهبی نداشتن هم‌نوایی و یا به عبارتی هنجارشکنی افزایش خواهد یافت. که طبق نظر دورکیم دین به عنوان عاملی وحدت بخش باعث هم‌نوایی افراد جامعه می‌شود. بنابراین یافته اخیر نظر دورکیم و رابرتسون را تأیید می‌کند.

برای بررسی رابطه بین عبادات و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی و بین تشریح و هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی که سطح سنجش همه این متغیرها فاصله‌ای است از آزمون (r) پیرسون استفاده کردیم و چون سطح معنی‌داری آزمون زیر ۰/۰۵ بود پس فرضیه‌ی اصلی ما قبول و فرض صفر رد شد. یعنی بین عبادات و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی و بین تشریح و هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد. که این همبستگی متوسط، مثبت و مستقیم است.

برای بررسی رابطه بین شناخت دینی و هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی که سطح سنجش هر دو فاصله‌ای است از آزمون (r) پیرسون استفاده کردیم و چون سطح معنی‌داری آزمون زیر ۰/۰۵ بود پس فرضیه‌ی اصلی ما قبول و فرض صفر رد شد. یعنی بین شناخت دینی و هنجارهای اجتماعی رابطه وجود دارد. که این همبستگی بین دو متغیر ضعیف، مثبت و مستقیم است.

طبق نتایج پژوهش نابی و زاهدی تفاوت معنی‌داری بین ابعاد دینداری و میزان بزهکاری در بین دو گروه جوانان عادی (غیربزهکار) و زندانی (بزهکار) در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد. یافته‌های نظری پژوهش نشان داد که گرچه می‌توان رابطه‌ی جداگانه و مستقیم هر یک از متغیرهای مستقل (ابعاد دینداری) با متغیر وابسته (میزان بزهکاری) را براساس نظریه‌های دینداری و پیوند اجتماعی تبیین کرد. اما نتایج حاصل از تحلیل چند متغیری بیانگر آن است که تنها، بعد پیامدی دینداری تأثیر مستقیم بر بزهکاری داشته و بیشترین سهم را در تبیین ممانعت از بزهکاری جوانان به خود اختصاص داده است.

نتایج تحقیق رفیع‌پور در «پژوهش مربوط به آنومی شهر تهران» در زمینه‌ی هنجارهای غیررسمی (سنتی)، مانند هنجارهای مربوط به آداب و رسوم قدیمی، میزان رعایت هنجارها

بسیار بیشتر بود. زیرا افراد آن هنجارها را درونی کرده بودند و احساس نمی‌کردند که باید تحت فشار بیرونی از آنها پیروی کنند. مذهب و سیستم کنترل (پلیس و دستگاه قضائی) به عنوان عوامل بازدارنده آنومی در نظر گرفته شده بود. کسانی که بر اساس معرف‌ها بطور غیرمستقیم پایبندیهای مذهبی را تأیید و خود قبول داشتند، اعتماد بیشتر به مسئولین داشته، معنی این مطلب بطور معکوس آن است که با کاهش پایبندیهای مذهبی، میزان اعتماد اجتماعی و ملاحظات اجتماعی کم و آشفتگی اجتماعی بیشتر خواهد شد.

مرتون رفتارهای اجتماعی را در ۵ طبقه دسته‌بندی می‌کند که اولین صورت دسته‌بندی مربوط به هماهنگی بین اهداف و ارزش‌های فرهنگی و امکانات و ابزار رسیدن به این هدف‌هاست. در اینجا هنجار وسیله‌ای برای تنظیم روابط اجتماعی و از آن طریق بهتر ارضا شدن نیازهاست. هر بخش از رفتارهای انسان که بطور مستقیم و غیرمستقیم به دیگر انسانها مربوط می‌شود، مبتنی بر هنجار است در مورد هر رفتاری، محدوده‌ی هنجار و توییح معمولاً برای مردم مشخص است و مردم عموماً می‌دانند در چه شرایطی رفتارشان از جانب دیگران تحمل می‌شود و در چه شرایطی غیرقابل تحمل است. در تحقیق حاضر نیز یکی از شاخص‌های اصلی هنجارهای اجتماعی، روابط و نظم بود که هر کدام به نوعی هم‌نوایی را نشان می‌دهد.

در نظر‌گیدنز همه‌ی هنجارهای اجتماعی با ضمانت‌های اجرایی همراه است، که از آنها در مقابل ناهم‌نوایی حمایت می‌کنند. ضمانت‌های اجرایی نوعی شیوه پاداش یا تنبیه است که شکل‌های رفتار مورد انتظار جامعه را تقویت می‌کند. در تحقیق حاضر نیز بدلیل مذهبی بودن جامعه رفتارهای مذهبی از طریق ضمانت‌هایی اجرایی که هم‌نوا با هنجارهای اجتماعی و قوانین رسمی و غیررسمی جامعه است، تقویت و رفتارهای ناهم‌نوا طرد می‌شود. که نتیجه به دست آمده موافق نظر آنتونی‌گیدنز می‌باشد.

برای بررسی تفاوت میانگین بین جنسیت و هنجارهای اجتماعی که سطح سنجش (کیفی دو حالت - کمی) است از آزمون تفاوت دو میانگین یا T-test استفاده کردیم و چون سطح معنی‌داری آزمون زیر ۰/۰۵ آمد پس فرضیه‌ی اصلی قبول و فرض صفر رد شد یعنی بین جنسیت و هنجارهای اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

در نتایج پایان نامه‌ی آزاد ارمکی نیز متغیرهای وضعیت دینی محیط مدرسه و گروه‌های دینی تأثیر مستقیمی در جامعه‌پذیری دینی افراد نداشته است. جنسیت، رشته‌ی تحصیلی، تحصیلات پدر و شغل مادر در ابعاد دینداری دانشجویان تأثیر داشته است. که در مقایسه با تحقیق حاضر جنسیت و رشته‌ی تحصیلی نتایج یکسانی به دست آمده است.

برای بررسی تفاوت میانگین بین پایه‌ی تحصیلی و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی که سطح سنجش (کیفی چند حالتی و کمی) است از آزمون F-test استفاده کردیم و چون سطح معنی‌داری آزمون زیر ۰/۰۵ آمد پس فرضیه‌ی اصلی قبول و فرض صفر رد شد. یعنی بین پایه تحصیلی و میزان هم‌نوایی هنجارهای اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

برای بررسی تفاوت میانگین بین رشته‌ی تحصیلی و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی که سطح سنجش (کیفی چند حالتی و کمی) است از آزمون F-test استفاده گردید و چون سطح معنی‌داری آزمون زیر ۰/۰۵ بود پس فرضیه‌ی اصلی قبول و فرض صفر رد شد یعنی بین رشته‌ی تحصیلی و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی تفاوت معنی‌داری بدست آمد.

جهت بررسی متغیر پایگاه اجتماعی و میزان هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی از آزمون F-test استفاده شد. و چون سطح معنی‌داری آزمون زیر ۰/۰۵ بود، پس فرضیه‌ی اصلی مورد قبول واقع شد به عبارتی بین پایگاه اجتماعی و هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی تفاوت معنی‌داری به دست آمد.

پیشنهادات

- با توجه به اینکه در سطح نوجوانان هم‌نوایی یا عدم هم‌نوایی با هنجارهای اجتماعی مسأله بسیار مهمی است پیشنهاد می‌شود مراکز تعلیم و تربیتی که با نوجوانان بیشترین ارتباط را داشته باشند و برنامه‌های سالانه خود را بر اساس نیاز آنها تنظیم می‌کنند، از نتایج سود ببرند و به این طریق با توجه ویژه به مسئله تربیت دینی نوجوانان آنان را برای آینده‌ای سالم و روشن کمک کنند.

- در این پژوهش از روش پیمایشی در به دست آوردن اطلاعات استفاده نموده ایم. به نظر می‌رسد اگر بتوان این موضوع را با روش‌های توصیفی و تفسیری کار کرد، نتایج بسیار مفیدی به دست خواهد آمد.

- با توجه به اینکه این تحقیق در میان نوجوانان دختر و پسر شهر آذرشهر اجرا گردیده است لذا جهت وسعت بخشیدن به پژوهش درباره تغییرات جزئی در دیگر سطوح نیز می‌توان اجرا نموده و نتایج مطلوبی کسب نمود.

زیر نویس‌ها

1-Norm	2-Social norms	3-Formal sanction	4- Informal sanctions
5-Conformity	6-Normal	7-Socialized	8-Abnormal
9-Deviant			

منابع

- ۱- ادیبی، حسین و انصاری، عبدالعزیز، نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران، نشر دانش، چاپ دوم، ۱۳۸۲.
- ۲- آرون، ریمون، مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی، ترجمه باقر پرهام، تهران، انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۷۰.
- ۳- توسلی، غلام عباس، نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران، انتشارات سمت، چاپ نهم، ۱۳۸۲.
- ۴- رفیع پور، فرامرز، جامعه‌شناسی کاربردی، تهران، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۷۸.
- ۵- رفیع پور، فرامرز، آنتومی جامعه، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ پنجم، ۱۳۷۷.
- ۶- شایانمهر، علیرضا، دایره المعارف تطبیقی علوم اجتماعی کتاب اول، سازمان انتشارات کیهان، ۱۳۷۷.
- ۷- شایانمهر، علیرضا، دایره المعارف تطبیقی علوم اجتماعی کتاب سوم، سازمان انتشارات کیهان، ۱۳۸۰.
- ۸- شجاعی زند، علیرضا، مقاله «مدلی برای سنجش دینداری در ایران»، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، شماره اول، صفحه ۳۴-۶۶، ۱۳۸۴.
- ۹- کلانتری، خلیل، پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی، انتشارات شریف، چاپ دوم، ۱۳۸۲.
- ۱۰- گیدنز، آنتونی، چکیده آثار آنتونی گیدنز، ترجمه‌ی حسن چاوشیان، تهران، انتشارات ققنوس، چاپ دوم، ۱۳۸۳.
- ۱۱- نایی، هوشنگ و زاهدی، محمدجواد، «نقش دینداری در ممانعت از بزهکاری جوانان شهر تهران».